

Т.Ю. Скиба

tanyasumy@list.ru

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ СТАРШОКЛАСНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Загальна мета географічної освіти в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами розумового розвитку – формування в учнів комплексного узагальнюючого уявлення про Землю як планету; розуміння природничо-географічних і соціально-економічних процесів; формування географічної культури; виховання патріотизму та любові до рідного краю, Батьківщини.

Реалізація корекційно-розвивальних завдань передбачає корекцію таких психічних процесів як уявлення, мовлення, увага; формування умінь послідовно виконувати завдання; розвиток логічного мислення, уміння узагальнювати, систематизувати навчальний матеріал та ін.

Вагомим засобом корекційно-розвивального процесу в допоміжній школі є сучасний підручник «Географія України» (9 клас, автори Л. Одинченко, В. Липа, 2014 р.), який підготовлено відповідно до вимог чинної навчальної програми. Послідовна реалізація сутнісних характеристик підручника надала можливість авторам закласти в модель навчальної книги активне функціональне навантаження, спроектувати його функції: мотиваційну, інформаційну, трансформаційну, компетентісно орієнтовану, інтегруючу, корекційно-розвивальну, виховну. Підручник має структуру, що відповідає загальнодидактичним вимогам: тексти (навчальні, додаткові для позакласного читання) та позатекстові компоненти (апарат організації засвоєння: система запитань і завдань до тексту, після нього та в середині; ілюстративний матеріал: фотографії, малюнки, схеми, карти; апарат орієнтування: шрифти, умовні позначки, виділення головного спеціальними вставками, зміст тощо).

Світоглядна спрямованість підручника досягається чітким викладом у текстах та відображенням в ілюстраціях діалектичних поглядів на природу, населення, господарство відповідного регіону, країни, території.

Методичний апарат підручника підвищує ефективність навчання. Основу підручника складає текст, який автори органічно зв'язали з позатекстовими компонентами. Текст відображає не тільки основний навчальний та допоміжний зміст, а також включає систему запитань і завдань різного дидактичного і корекційного призначення, географічні і картографічні ілюстрації, схеми, таблиці. При цьому зміст та методичний апарат, ілюстрації підручника спрямовані на забезпечення розуміння основного навчального матеріалу учнями спеціальної школи та першопочаткове його закріплення.

Важливим і цікавим є введення авторами таких матеріалів-вставок, як «Запам'ятай», «Цікаві факти», «Тексти для читання», що надають учневі можливість психологічно відчувати, що підручник – це його підмога в опануванні тим чи іншим поняттям, в цілому географічними знаннями.

Найбільш великими структурними одиницями підручника є розділи: розділ I «Загальна характеристика природи України»; розділ II «Населення України»; розділ III «Господарство України». Розділи поділені на теми, послідовність та зміст яких відображає основні програмові вимоги щодо об'єму та структури знань учнів з курсу «Географія України». Під час організації навчально-виховної діяльності учнів на уроці, значну допомогу вчителю може надати структура параграфів підручника: зміст окремих одиниць засвоєння має відносну логічну завершеність. Він може бути розкритий в об'ємі одного параграфу. Підручник складено таким чином, що об'єм змісту нових знань, які входять в параграф, може бути вивчений без перенавантаження учнів на протязі одного уроку або його частини. В залежності від новизни, складності відібраних одиниць засвоєння, від наявності опорних знань, параграфи розрізняються за об'ємом.

Складовими частинами параграфів є запитання і завдання, що розміщені на початку, в середині та кінці тексту. Запитання і завдання, що розміщені на початку параграфу, мають за головну мету активізацію раніш набутих знань учнями, створення основи для вивчення нового матеріалу і спрямовані на розкриття взаємозв'язку між різноманітними географічними явищами і процесами.

Умовно їх можна поділити на три групи: запитання і завдання на визначення понять, найважливіших причинно-наслідкових зв'язків, особливостей об'єктів і явищ, які були засвоєні учнями раніше. Наприклад, на початку вивчення параграфу «Річки України та їх використання» авторами пропонуються запитання: «Які води належать до поверхневих?», «Як утворюються річки?», «Чим гірські річки відрізняються від рівнинних?»; запитання і завдання, що пов'язані з вмінням працювати з картою і планом: «На якому материку розташована Україна?», «На карті півкуль покажіть частину світу Європу»; запитання і завдання, що дозволяють здійснювати реалізацію краєзнавчого принципу в навчанні: «Які корисні копалини видобувають у вашій місцевості?».

Велике значення щодо розвитку мисленнєвої діяльності учнів спеціальної школи відіграють запитання і завдання, що розміщені після навчального тексту. Їх основне значення полягає в організації пізнавальної діяльності розумово відсталих учнів, забезпеченні міцності засвоєння отриманих знань, формуванню умінь їх практично застосовувати. Серед вищеназваних запитань і завдань можна виділити декілька їх видів, які відрізняються за змістом і корекційною спрямованістю. Але перш за все вони включають такі, що передбачають репродуктивну діяльність, а також запитання і завдання, які відповідають евристичному і пошуковому рівням діяльності.

Отже, запитання після тексту складаються з наступних: аналіз суттєвих ознак географічних понять: «У чому полягає відмінність між виробничою і невиробничою сферами господарства?»; пошук причинно-наслідкових зв'язків: «Чому Південний Буг судноплавний тільки в нижній частині?»;

порівняння одного або декількох об'єктів: «Яке море більше за площею – Чорне чи Азовське?»

Включення до змісту підручника запитань і завдань різного рівня (репродуктивного, репродуктивно-продуктивного, продуктивного) забезпечує особистісно-орієнтоване навчання, дотримання принципів диференціації, індивідуалізації навчання розумово відсталих школярів. Зміст окремих завдань спрямований на корекцію та розвиток мисленнєвих операцій, формування загально навчальних умінь і навичок, уміння користуватись джерелами знань, картографічними посібниками.

Виконання завдань різного змісту та рівня складності надають можливість організувати як групову, так і індивідуальну діяльність школярів. Отже, можна виокремити наступні види завдань в підручнику: завдання, спрямовані на формування картографічних знань і умінь учнів: «Покажіть на фізичній карті України зону мішаних лісів», «Позначте на контурній карті південну межу Українського Полісся», завдання на опрацювання тексту параграфів, заповнення таблиць «Користуючись підручником, заповніть у зошиті таблицю «Рослинність і тваринний світ зони мішаних лісів»; завдання практичної спрямованості: «Під час екскурсії визначте, які рослини ростуть поблизу вашої школи»; завдання на встановлення причинно-наслідкових зв'язків: «Поясніть, чому кількість опадів у лісостеповій зоні зменшується із заходу на схід»; завдання на використання додаткових текстів підручника: «Прочитайте нариси «Охорона птахів» на с. 207 і «Карпатський національний парк» на с. 208».

Значна увага в підручнику надається ілюстративному матеріалу, який поданий в реалістичному плані та в кольоровому зображенні з урахуванням вікових і психофізичних можливостей розумово відсталих учнів 9 класу.

Вміщені в підручнику ілюстрації графічного характеру (схематичні профілі, схеми, що відображають процеси, явища, просторові та причинно-наслідкові зв'язки) сприяють розвитку абстрактного мислення, аналізу, синтезу, плануванню та відображають географічну дійсність у найбільш загальному вигляді. За умови методично правильно організованої роботи з ними повинно забезпечуватися засвоєння найбільш міцних теоретичних знань з курсу «Географія України» в спеціальній школі.

Відомо, що формування картографічних знань у вивченні географії має важливе значення. Включення авторами картографічного матеріалу збагачує зміст підручника, допомагає засвоєнню учнями програмної географічної номенклатури, розширює можливості самостійного здобуття картографічних знань та умінь, сприятиме розвитку в учнів пізнавального інтересу до географії.

Отже, зміст і структура нового підручника з географії для 9-го класу забезпечує формування в розумово відсталих школярів знань про природні умови і ресурси України, їх комплексне і раціональне використання, економіко-географічне положення країни, галузеву структуру народного господарства; сприяє вихованню національної самосвідомості, набуттю навичок адаптації, розширює знання старшокласників з профорієнтації.